

Kritikus szemmel pályázat (2014) I. helyezetteje:

Harlov Melinda

Bemutakozás

Harlov Melinda Budapesten élő és dolgozó bölcész vagyok. Az ELTE BTK magyar irodalom és nyelvész szaka mellett tanárképzésen vettem részt, jelenleg a Történelmi Intézet Atelier Európai Historiográfia és Társadalomtudományok Tanszékén másodéves doktorandusz hallgató vagyok. Ezen kívül lehetőségem nyílt számos külföldi képzésen is részt venni (Communication Studies BSc az Emerson College keretein belül Boston, USA; Museum Studies és Cultural Heritage Management MA a Deakin University-n Melbourne, Ausztráliában és Nationalism Studies MA a Central European University képzésében Budapesten).

Felsőfokú tanulmányaim mellett mindig dolgoztam is félállásban vagy önkéntesként számos kulturális és oktatási intézményben (például Petőfi Irodalmi Múzeum, Hagyományok Háza, Közép-Európai Egyetem és az ELTE).

Szabadidőmben könyveket olvasok és élményeket halmozok múzeumokban és külföldi vidékek, illetve kulturális örökségek felkeresésével. A reprezentáció érdekel elsősorban akár írott, akár képzőművészeti formában. Mi és hogyan jelenik meg a múltból, egy-egy jelentéshangsúly hogyan tolódik el az idő folyamán vagy külső behatás következtében? Mind önkéntes alapon, mind munkámmal a célom, hogy a kultúra különböző aspektusaira és

lehetőségeire hívjam fel a figyelmet. Korábbi publikációim is ezeket a terveket és célokat igyekeztek megvalósítani. Fontos számomra, hogy több oldalról járjam körbe az egyes témákat, és mindenkor kritikai értelmezési lehetőségek sokaságát találjam meg.

Mindezek miatt György Péter írásait már régóta fontosnak tartom, és ezért is nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy könyvének propagálásához ily módon talán én is hozzájárulhatok.

A győztes pályamunka a következő oldalon olvasható.

Egy könyv, amit mindenki másnak lát

(György Péter: Apám helyett, Magvető Kiadó, 2011)

György Péter 2011-es alkotása sok szempontból különleges, nagy visszhangot kapott publikáció, mely számos esemény, irodalmi est témája lett mind Magyarországon, mind a határon túli területeken.¹ Ennek egyik oka lehet a szerző maga, aki nagyszámú publikációja, de még inkább média megjelenései által közismert egyetemi tanár. Jelentős szerepe van nemcsak a média, mint tudomány, tanított önálló diszciplína, illetve tanszék kiépítésében és elfogadtatásában Magyarországon, hanem annak gyakorlatában is szervező munkát végezve (például az Origó alapítójaként).² Stílusa elsősorban provokatív és kérdező, mintsem deskriptív. Esztétaként írásaiban több tudományt ötvöz a művészettörténettől, az irodalmon át, a filozófiáig, azonban bölcsészettudományon túli példákkal és magyarázatokkal is sűrűn találkozhatunk írásaiban. Ezek a karakterek bizonyos szempontból az Annales iskola által képviselt "új" történetírással hozzák kapcsolatba, mely problémaközpontúságával és nyitottságával más tudományok felé szintén sokakban megdöbbenést keltett.

A szerző maga nevezi meg az írás konkrét előzményét, egy három évvel korábban publikált cikket az *Élet és Irodalomban*, apja halálát követően annak életútját bemutatva, értelmezéseket keresve benne viharos kapcsolatukra.³ A könyv idén újfajta aktualitást nyert. 2014 az első világháború kirobbanásának századik évfordulója, mely kapcsolódik a könyv tartalmához a szerző nagyapjának történetén keresztül. Az ideji esztendő a Magyar Holokauszt Emlékéve is, mely szintén része György Péter írásának nemcsak, mint megélt történelmi esemény, hanem mint a jelenlegi események ellentmondásos visszhangjaihoz hasonló konfliktusforrás is. A mai társadalom számára az első világháború már elsősorban közvetett

1

Fejezetei megjelentek az *Alföldben* a könyv teljes kiadása előtt („A Lukács öltözőjében,” „Az emberiség nevében”). Beszélgetések és viták a könyvről nemcsak a sajtóban (például a MagyarNarancsban http://magyarnarancs.hu/zene2/konyv_-_veszterhek_-_gyorgy_peter_apam_helyett-76051 vagy az Origón <http://www.origo.hu/kultura/20110402-gyorgy-peter-apam-helyett-gardos-peter-hajnali-laz-beszelgetes-ke-t.html>) zajlottak, hanem élőszóban is történtek például Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban http://www.youtube.com/watch?v=m_RsZMRnRVo, az Óbudai Platán Könyvtárban <http://www.youtube.com/watch?v=RVAUAuaO0nEE>, de Szegeden http://www.grandcafe.szeged.hu/index.php?option=com_search&searchword=bombitz és Kolozsvárott <http://www.kronika.ro/kultura/takaritasra-varnak-a-majalis-helyszinen> is.

2 Életrajza például az általa alapított tanszék honlapján olvasható: <http://media.elte.hu/atanszekrol/oktatok/gyorgy-peter/>

3 A 2008-as ÉS cikk elérhető elektronikusan a Mazsihisz oldalán: <http://www.mazsihisz.hu/2008/11/21/gyorgy-peter--az-apam-421.html>

emlék, míg a második világháború még sokaknak megélt tapasztalat. Ez az apa és fia közti konfliktus alapja is a könyvben, miszerint az apa nem adja át tapasztalatát a fiának, akinek így közvetett emléke sincs, a többször identitás alakítónak nevezett bori munkatáborról.

György Péter számos korábbi alkotása kötődik a Kádár-korszakhoz konkrét műalkotások elemzésén keresztül, korrajzot skiccelve, vagy az emlékezés nézőpontjából vizsgálva a közelmúltat.⁴ Ez a jelenlegi írása azonban a személyes érintettség aspektusát is hozzáteszi a korszak sokoldalú tárgyalásához. Így egy új, meghatározó stíluselemmel gazdagodik ez a kiadvány, és ez az érzelm, mely egészen szokatlan egy nem irodalmi szerzőtől a magyar publikációk között.⁵ Ezért is lehet, hogy sokan sokféleképpen kötődnek az *Apám helyett* című műhöz, különböző indíttatások, preconcepciók hatása alatt és következményeképpen.

A könyv értelmezéseiben, megvitatásaiban nagyon különböző előzmények kerültek azonosításra. Sokan a kortárs magyar családrégiényekhez kötik az alkotást, Esterházyt, Vámost vagy Gárdost hozva összehasonlításként.⁶ Mások inkább az egyetlen családtagot bemutató írásokat látják rokoníthatónak úgy, mint Vajda Miklós *Anyakép, amerikai keretben* című könyvét.⁷ Vannak, akik ezzel szemben a korszakleírást tartják hangsúlyosabbnak György Péter alkotásában, ezért a kádárizmus és sztálinizmus kapcsolatrendszerét tárgyaló könyvekhez sorolják.⁸ Maga a szerző is megnevez a könyv fejezeteiben sok publikációt, mind irodalmi, mind szociológiai, mely forrásként szolgált a könyv megírásához, amelyekben válaszokat keresett sikertelenül a személyes élmény által felmerült kérdéseire.⁹ Tehát egy többféle témát

4

Például írásai a György Péter. *Néma hagyomány: kollektív felejtés és a kései múltértelmezés 1956–1989-ben (a régmúlttól az örökségig)*. Budapest, Magvető, 2000.

5

Havasréti József. "Az életmű kulcsai György Péter: Apám helyett." *Jelenkor*. 2011, 54. évfolyam, 10. szám, 1075. oldal.

6

Földvári Katalin gondolatai a Hetekben jelent meg 2013. októberében:
http://hetek.hu/szabadido/201310/olvasoi_level

7

Bán Zsófia. "A jég amint vastagszik: György Péter: Apám helyett." *Revizor a kritikai portál*.
<http://www.revizoronline.com/hu/cikk/3364/gyorgy-peter-apam-helyett/>

8

Takács Ferenc. Vér-baj (György Péter Apám helyett Budapest Magvető 2011). *Mozgó Világ*. 2011. Április.
<http://mozgovilag.com/?p=4416>

9

A teljesség igénye nélkül György Péter forrásként, illetve saját témájához kapcsolódó olvasmányélményként említi többek közt: Ottlik, Nádas, Améry, Antelme, Borowski, Kofman, Levi munkáit.

hasonló hangsúllyal, különböző szempontok és módszerek által tárgyalt írás György Péteré, mely eltérő publikációk csoportjaihoz kapcsolható, mégis, illetve talán éppen ezáltal megszólít, és megszólaltatja az olvasót, mindenkit másként, de ugyanolyan megkerülhetetlenül.

Bizonyos olvasatok számára az *Apám helyett* egy a zsidósággal, a holokauszttal, a zsidó identitás megélésével foglalkozó írás.¹⁰ A zsidóság többszörösen ellentmondásos önképének sztereotípiái közül az öngyűlölet, illetve az otthontalanság élménye kerül talán a leghangsúlyosabban bemutatásra.¹¹ A szerző számos interjúban és beszélgetésben kifejti, hogy az otthontalanság elemi tapasztalata okozza a biztonság hiányát a teljes kortárs emberiség számára, és sok esetben magyarázata is ez a társadalmak diszfunkciójának. György Péter, akárcsak Szabó István *Napfény íze* című filmjében, a zsidó származás megélését tárgyalja generációkon át a huszadik századi Magyarországon. A film és könyv közt a befogadás menetében egy fontos különbséget kell azonban megneveznünk. Míg Szabó István alkotásában a befogadó a történet részesévé válik, addig György Péter időről-időre önreflexió által, mintegy kiszólva saját gondolatmenetéből, rávilágít arra, hogy műve nem pusztán egy történet, hanem egy keresés, ahol a módszerek és a cél tudatos és állandó szem előtt tartása nélkülözhetetlen. Ez lehet az oka, hogy az egyik könyvbemutatóján kiemelte, írása nem regény, hanem a hallgatás jelentéseit feltáró könyv.¹²

Más olvasat szerint ez az írás inkább az elmúlt korszak kritikájának tekintendő, a magyar társadalom mentalitástörténetének. Maga a fülszöveg is hasonlóra utal: „hol lírai, hol provokatív korrajz a szocializmusról.” György Péter olvasata szerint az amnézia és a nemtörődömség, a vissza-nem-nézés határozta meg leginkább ezt a korszakot,¹³ amit a fejezetek, illetve az egész könyv elején szereplő idézetek is alátámasztanak. Nem véletlen, hogy legtöbbször Marcel Proust *Az eltűnt idők nyomában* című írásából származnak ezek a

10

Ennek ékes példája, a könyvben megnevezett források egy csoportja, illetve, hogy vallási közösségek is meghatározó kortárs szöveggé válhatnak a műről. Lásd Történelem történetem <http://asztali.lutheran.hu/megjelent-cikkek-rendezvenyeinkrol/apam-helyett-2013-a-toertenelem-es-a-toertenetem>

11

Sturm László. Mentalitás és erkölcs -- György Péter: Apám helyett; Hornyik Miklós: Scott kapitány utolsó feljegyzése; A széttagolt ország. *Kortárs Online*. 2011. szeptember. <http://www.kortaronline.hu/2011/09/mentalitas-es-erkolcs/1686>

12

A könyvbemutató Kolozsváron volt: <http://www.kronika.ro/kultura/takaritasra-varnak-a-majalis-helyszinen>.

13

Poós Zoltán. "Vétkes, cinkos, néma – György Péter Apám helyett." <http://www.kultura.hu/vetkes-cinkos-nema>

meghatározó sorok. Azonban fontos kiemelni, hogy az író nemcsak a múltat, és apját kívánja megérteni, hanem a jelen is magyarázza. Ezáltal kettős kritikát olvashatunk, hiszen a jelen is bűnös azáltal, hogy nem nézett szembe, nem oldotta fel a múlt hibáit, hanem kritika és értelmezés nélkül átörökítette azt. A jelen bemutatásában is felmerül a szerző másik meghatározó kutatási területe a múzeumok világa, a reprezentáció és a műtárgyak általi kommunikáció tematikája.¹⁴

Sok értelmezés a filozófiai, pszichológiai aspektus kidomborítását kísérli meg, amikor a könyv tárgyaként az emlékezetet, illetve az elhallgatást nevezi meg. Ezek a kritikák a mű egyik fő témájának és feladatának a személyes történetek és a kollektív emlékezet közötti szembenállást látják.¹⁵ Egyes vélekedések szerint a magánperspektívák és a közösségi emlékezet összekapcsolható egy bizonyos mértékig kumulatív módon. Ezen álláspont szerint az egyedi történetek által alakítható ki a közös tudás, azonban a töredezettség, mely kikerülhetetlen egyértelműen meggátolja a teljes történet tökéletes megismerését.¹⁶ Feltételezhető azonban, hogy a szerző ismeri azokat a történelemtudományi nézeteket, mely a szemtanú feltétlen forrásértékét, és a "teljes történethez hozzájáruló" közvetlen szerepét kétségbe vonják. Ezt mutatja az is, hogy György Péter véleménye szerint az apja története egy a kor körülményeit megvilágító példa és nem alkotórész. A könyvben így beszél az egyéni életút és a korrajz kapcsolatáról:

Mindazt, amit meg kell írnom, egyrészt jóvátehetetlenül személyes, másrészt – szándékaim és legjobb tudásom szerint – messze túlmutat az apámmal való viszonyomon. Az apám helyett írom ezt, de sem mentséget, sem magyarázatot nem kérek, és nem azt keresek. Az én feladatom csupán az, hogy rekonstruáljam a társadalmi fantáziának, a felejtésnek, az elfojtásnak, az eltűnt történeteknek azokat a kereteit, azt a teret, amelyben mindezt tündér könnyedséggel, sikerrel megtehetette. (163)

Léteznek olyan értelmezések is, amelyek a könyv legalapvetőbb tartalmára, a szubjektivitást adó személyes érintettségre teszik a hangsúlyt. Ezek az olvasatok

14

Erről bővebben György Péter. *Az eltörölt hely – a Múzeum*. Budapest, Magvető, 2003.

15

Bori Erzsébet. "Könyv – Vészterhek – György Péter: Apám helyett." *Magyar Narancs*. 2011.18. szám. http://magyarnarancs.hu/zene2/konyv_-_veszterhek_-_gyorgy_peter_apam_helyett-76051

16

Turi Tímea. "A logika értelme, avagy az én történetem – nem az én történetem." *Műút*. <http://www.muut.hu/korabbilapszamok/025/turi.html>

családregényként, aparegényként, én-történetként látják György Péter írását.¹⁷ Legtöbbször ezek a kritikák nem tudnak magyarázatot adni a hosszabb és rövidebb elemzésekre, a részletesen tárgyalt, de a "családtörténethez" közvetlenül nem kapcsolódó egységekre. Érdekes megfigyelni, hogy a műfaji meghatározásban érhető talán leginkább tetten ez a szembenállás, hiszen sokan család nagyesszének¹⁸ nevezik az alkotást egyenlő hangsúlyt adva a szubjektív narratívának és a változatos elemzéseknek.

A témák és tudományterületek széles körű felhasználásának egyik feloldozó magyarázata az a fajta értelmezés, mely György Péter írását a hiány megfogalmazásának tekinti. Eszerint a hiány, mint rendező elem, és mint tartalom, egyfajta feloldhatatlan tapasztalat, alakítja a szöveget. Az apa személyének hiánya halála által, élettörténetének hiánya a választott hallgatása által, illetve a tárgyi hiány, hiszen bár az apjának naplórészletei és a képi ábrázolások bemutatása szerepel a könyvben, de teljes egészében, a fotók valós formájukban nem jelennek meg.¹⁹ Ez minden bizonnyal a szerző tudatos döntése, hiszen a könyv végén található egy jelentős bibliográfiát, azaz film és irodalomjegyzéket, így a források eredeti megjelenítésének is lett volna tere a kiadványban. A jegyzék hasonlóan az egész műhöz szubjektív válogatásnak tekinthető a regény témaköréhez köthetően, és nem felhasznált irodalmi jegyzék. A mű kolozsvári bemutatóján ugyanakkor elhangzott, hogy ez a személyes válogatás a vizsgált korszak egy különösen kiemelkedő irodalmi kánonja is egyben.²⁰

Sokan kombinálják ezeket az értelmezési lehetőségeket például úgy, hogy az *Apám helyett* című könyvet a szembenézés művének, a generációk közötti emlékezet feldolgozásnak tartják.²¹ Ezek az ötvöző értelmezések hozhatják a legszélesebb körű vizsgálatot, abban az

17

Pogrányi Péter. "Félelem és reszketés a Kádár-rendszerben és ma: György Péter: Apám helyett." Magvető, 2011. *Prae.hu* <http://prae.hu/prae/articles.php?aid=3426>

18

Takács Ferenc. Vér-baj (György Péter Apám helyett Budapest Magvető 2011). *Mozgó Világ*. 2011. Április. <http://mozgovilag.com/?p=4416>

19

Bartók Imre gondolatai In Kovács Éva és Bartók Imre. "Két bírálat egy könyvről: György Péter: Apám helyett Magvető, 2011." *HOLMI* 2011 június. <http://www.holmi.org/2011/06/kovacs-eva-bartok-imre-ket-biralat-egy-konyvrol-gyorgy-peter-apam-helyett>

20

Fülöp Noémi. "György Péter." <http://boldogsag.transindex.ro/?cikk=203>

21

Valuska László. "Nem akart zsidó lenni, de az lett." *Index* <http://index.hu/kultur/2011/03/12/gyp/>

esetben, ha az eltérő nézőpontok nem korlátozó hatást alakítanak ki egymással szemben, hanem az egyes szálak párhuzamos kezelésének módszerével élnek. Például egymás mellett érdemes vizsgálni az apa politikai-, ideológiai- és identitásbeli fejlődéstörténetét és a szerző saját intellektuális-, identitásbeli- és érzelmi fejlődéstörténetét,²² bármilyen összefüggések is kerülnek megvilágításra ezáltal.

A vázolt lehetséges olvasatok és kombinációjuk is magyarázhatja a szöveggel szemben megfogalmazott negatív kritikákat. Számos értékelés a rendszertelenül hömpölygő gondolatok sorát hangsúlyozza ki, ami a korábban említett esztétai sajátosság lehet, de ugyanakkor az érzelmi töltet által is magyarázható. A zaklatott, kétségbeesett válaszkérés sodrása valóban áthatja a szöveget, az egyéni történet érthetően nem lineáris sorként valósul meg.²³ Sokan a nyelvezetét kritizálják. A tudományos nyelv, illetve a magyarázatok nélküli, különböző diszciplínákból vett példák és programok megnevezése feltételezi a közönség felkészültségét, ami nem minden esetben elvárható.²⁴ Mások a szöveg gondolatmenetét, a kívánt üzenet és okozati következtetések feltétlen alátámasztását tartják problémásnak. Szerintük a magyarázatok néha túlkapóak, illetve a referenciák részlegesen értelmezettek, és így felmerül a múlt bizonyos fokú felülírásának veszélye.²⁵ Azonban ha a könyvet, mint a múlt egyféle megismerésének, szubjektív olvasatának tartjuk, ezek a valóban kétségbe vonható állítások helyesen kezelhetők. Erre utal a szerző maga is könyvében az alábbi sorokkal:

Valóban, egyszerűen használom, kirablom ezeket a szövegeket, amelyeket irodalmi összehasonlíthatatlanságuktól függetlenül éppúgy forrásnak tekintek, mint az apámét, s erre nincs más mentségem, hogy bírja ki az irodalom azt, amit halott apám helyett, az ő kézírataival, fényképeivel teszek, s adja ég, hogy érte. (204)

A felhasznált szövegek és a leírt ábrázolások mellett csupán két "valós" kép szerepel a

22

Bán Zsófia. A jég, amint vastagszik: György Péter: Apám helyett. *Revizor a kritikai portál*. <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/3364/gyorgy-peter-apam-helyett/>

23

Kovács Éva a mű zaklatott hangvételéről in Kovács Éva– Bartók Imre. Két bírálat egy könyvről: György Péter: Apám helyett Magvető, 2011. *HOLMI* 2011 június. <http://www.holmi.org/2011/06/kovacs-eva-bartok-imre-ket-biralat-egy-konyvrol-gyorgy-peter-apam-helyett>

24

Bächer Iván. *György Peter könyve*. <http://www.ujlipot.net/magazin/cikk/312/B%C3%A4cher+Iv%C3%A1n+rovata/Gy%C3%B6rgy+P%C3%A9ter+k%C3%B6nyve>

25

Sturm László. "Mentalitás és erkölcs -- György Péter: Apám helyett; Hornyik Miklós: Scott kapitány utolsó feljegyzése; A széttagolt ország." *Kortárs Online*. 2011. szeptember. <http://www.kortaronline.hu/2011/09/mentalitas-es-erkolcs/1686>

kiadványban mindkettő a borító kemény kötésen. Az egyik a könyv külső borítóján a címlapon látható, az evező fiú képe, melyet Pirossal, György Lajossal azonosítanak a kritikák. Sokan nagy hangsúlyt fordítanak ennek a vizuális elemnek az értelmezésére, annak ábrázolt tárgyát és elhelyezését is meghatározónak értékelik.²⁶ A megjelenített fiatalember megfeszült erő kifejtése, hogy távolodjon valahonnan párhuzamba állítható a szerző édesapjának egész életen át tartó indíttatásával. A kép elhelyezése, illetve a háttér semlegessége pedig akár a megismerés teljességének lehetetlenségére, illetve az író kutatási céljának a körülmények megvilágítandóságára reflektál. A másik képi ábrázolás a szerző portréja a hátsó fülszövegen. Elöl az apa fiatalon, hátul a fia felnőttként és köztük a szöveg, melynek egyik szerepe e kettő összekapcsolása. Mindez a forma és tartalom kapcsolatának egy érdekes értelmezési alapja lehet, bár ilyesfajta reprezentáció tudatossága kevésbé valószínű.

A könyv fejezetei egységes képet alkotnak azért, hogy mindegyikük a fejezet szám, a fejezet cím és egy vagy több idézet hármásával kezdődik. Ezek az idézetek, melyek tipológiailag is elkülönülnek a szövegtesttől, egy-egy aspektusát emelik ki az adott résznek, illetve hangulatilag alapozzák meg a fejezetet. Mind magyar, mind nemzetközi írótól, költőtől találunk részleteket, akár ugyanannak a műnek eltérő részleteit, eltérő fordítók tollából. Ez a fajta szerkesztés egyfajta hálós rendszert biztosít a könyv tartalmának, anélkül, hogy azt bármilyen módon is korlátozná. A tartalom szabadságát mutatja formailag, hogy az egyes fejezetek bár hasonló felépítésűek, hosszúságuk a tartalomtól függően igen eltérő lehet. György Péter könyvének szabadsága a felhasznált források, illetve a forráskezelési módszerek sokféleségében is megmutatkozik. Pogrányi Péter például kontextuális olvasatként definiálja²⁷ azt a folyamatot, ahogy a szerző írásában az eltérő műfajú forrásokat, eltérő módszerekkel dolgozza fel minden esetben figyelembe véve a kérdező indíttatást. Egy másik írói eszköz, a korábban már bemutatott nyílt önreflexió is a személyességet, illetve a kutatói hozzáállást mutatja a könyv fejezeteiben.

Egy trauma és annak túlélése, illetve az élmény továbbadhatósága adja a könyv kulcsponyját.²⁸ A szembenézés, azaz a megértéshez György Péter írása szerint a beszéd, a

26

Huszár Tamara. "Helyett?" *Bárka online*. <http://barkaonline.hu/helyszini-tudositasok/2610-apam-helyett>

27

Pogrányi Péter. "Félelem és reszketés a Kádár-rendszerben és ma: György Péter: Apám helyett. Magvető, 2011." *Prae.hu* <http://prae.hu/prae/articles.php?aid=3426>

28

Laczó Ferenc. "Az emlékezés feladata." *Beszélő online*. 2011. május. 16/5. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/az-emlekezés-fel%C2%ADa%C2%ADdata>

megosztás szükséges mind közvetlen emberi kapcsolatok szintjén, mind pedig társadalmi szinten.²⁹ Mindezt apja, önmaga és a korszak sokoldalú vizsgálatán keresztül kísérli meg a szerző, a jelen problémáira és azok megoldási lehetőségeire is reflektálva. Mindemellett az *Apám helyett* című könyv érint sok olyan kérdést, illetve szemléletet, mely a történelemírással rokonítható, és esetlegesen új aspektusai világíthatóak meg, illetve azok megértéséhez járul hozzá. Az emlékezés, annak fizikai megvalósulása, vagy meg nem valósulása nemcsak Pierre Nora szövegeiben megjelenő kérdés.³⁰ Az egyéni történet és a köztörténet kapcsolata, illetve definiálásának problematikája számos jelentős történészt is foglalkoztat.³¹ A jelenben való élés, a múlt tagadása, elnémitása vagy bármilyen módon való figyelmen kívül hagyása lehet a prezentizmus témaköréhez tartozó kutatási téma. A különböző élettörténetek,³² azok egymásra hatása, vagy párhuzamossága az idő kvalitatív kutatásának meghatározó kérdései. Mindezek alapján jól látható, hogy a sokféle megszólított célközönség része lehet, egy történetírással foglalkozó olvasó is, aki a témához köthető személyes érdekeltség, kapcsolat nélkül is inspirálónak tartja György Péter sorait.

Bibliográfia

Assmann, Jan. „Az emlékezés kultúrája.” In: Uő. *A kulturális emlékezet*. Budapest: Atlantisz Kiadó, 1999. 29—86.

Bächer Iván. *György Peter könyve*. <http://www.ujlipot.net/magazin/cikk/312/B%C3%A4cher+Iv%C3%A1n+rovata/Gy%C3%B6rgy+P%C3%A9ter+k%C3%B6nyve>.

utoljára meglekintve 2014.06.25.

Bán Zsófia. „A jég amint vastagszik: György Péter: Apám helyett.” *Revizor a kritikai portál*. <http://www.revizoronline.com/hu/cikk/3364/gyorgy-peter-apam-helyett/>. utoljára meglekintve 2014.06.25.

Bori Erzsébet. „Könyv – Vészterhek – György Péter: Apám helyett.” *Magyar Narancs*.

29

Poós Zoltán. „Vétkes, cinkos, néma - György Péter: Apám helyett.” <http://www.kultura.hu/vetkes-cinkos-nema>

30

Nora, Pierre: *Entre Mémoire et Histoire. La problématique des lieux*. In: *Les lieux de mémoire. I. La République*. Sous la direction de Pierre Nora. Paris, Gallimard, 1984.

31

Például Assmann, Jan. „Az emlékezés kultúrája.” In: Uő. *A kulturális emlékezet*. Budapest: Atlantisz Kiadó, 1999. 29—86.

32

Lásd Kohli, Martin. „Társadalmi idő és egyéni idő. Az életút a modern társadalom szerkezetváltozásában.” In: Gellériné, L. M. (szerk.). *Időben élni. Történeti-szociológiai tanulmányok*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1990. 175—212.

2011/18. http://magyarnarancs.hu/zene2/konyv_-_veszterhek_-_gyorgy_peter_apam_helyett-76051. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Földvári Katalin. „Olvasói levél.” *Hetek* 2013. október.
http://hetek.hu/szabadido/201310/olvasoi_level. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Fülöp Noémi. „György Péter.” <http://boldogsag.transindex.ro/?cikk=203>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Fülöp Anna. „Apáink helyett.” Irodalmi jelen. <http://www.irodalmijelen.hu/05242013-1537/apaink-helyett>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

György Péter. *Néma hagyomány: kollektív felejtés és a kései múltértelmezés 1956–1989-ben (a régmúlttól az örökségig)*. Budapest, Magvető, 2000.

György Péter. *Az eltörölt hely – a Múzeum*. Budapest, Magvető, 2003.

György Péter. „Az apám.” *Élet és Irodalom*. 2008.
<http://www.mazsihisz.hu/2008/11/21/gyorgy-peter--az-apam-421.html>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

György Péter. „A Lukács öltözőjében.” *Alföld*. 2010. <http://www.alfoldfolyoirat.hu/node/255>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

György Péter. „Az emberiség nevében.” *Alföld*. 2010. <http://www.alfoldfolyoirat.hu/node/259>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

György Péter. *Apám története*. Budapest: Magvető, 2011.

Havasréti József. „Az életmű kulcsai György Péter: Apám helyett.” *Jelenkor*. 2011. 54/10.
<http://www.jelenkor.net/archivum/cikk/2351/az-eletmu-kulcsai>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Huszár Tamara. „Helyett?” *Bárka online*. <http://barkaonline.hu/helyszini-tudositasok/2610-apam-helyett>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Kohli, Martin. „Társadalmi idő és egyéni idő. Az életút a modern társadalom szerkezetváltozásában.” In: Gellériné, L. M. (szerk.). *Időben élni. Történeti-szociológiai tanulmányok*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1990. 175—212.

Kovács Éva és Bartók Imre. „Két bírálat egy könyvről: György Péter: Apám helyett Magvető, 2011.” *HOLMI*. 2011. június. <http://www.holmi.org/2011/06/kovacs-eva-bartok-imre-ket-biralat-egy-konyvrol-gyorgy-peter-apam-helyett>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Laczó Ferenc. „Az emlékezés feladata.” *Beszélő online*. 2011. május, 16/5.
<http://beszelo.c3.hu/cikkek/az-emlekezes-fel%C2%ADa%C2%ADdata>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Nora, Pierre. Entre Mémoire et Histoire. La problématique des lieux. In: Pierre Nora. (főszerk.) *Les lieux de mémoire. I. La République*. Paris, Gallimard, 1984.

Pogrányi Péter. „Félelem és reszketés a Kádár-rendszerben és ma: György Péter: Apám helyett.” *Magvető*, 2011. *Prae.hu*. <http://prae.hu/prae/articles.php?aid=3426>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Poós Zoltán. „Vétkes, cinkos, néma – György Péter Apám helyett.” <http://www.kultura.hu/vetkes-cinkos-nema>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Sturm László. „Mentalitás és erkölcs -- György Péter: Apám helyett; Hornyik Miklós: Scott kapitány utolsó feljegyzése; A széttagolt ország.” *Kortárs Online*. 2011. szeptember. <http://www.kortaronline.hu/2011/09/mentalitas-es-erkolcs/1686>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Takács Ferenc. „Vér-baj (György Péter Apám helyett Budapest Magvető 2011).” *Mozgó Világ*. 2011. április. <http://mozgovilag.com/?p=4416>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Turi Tímea. „A logika értelme, avagy az én történetem – nem az én történetem.” *Műút*. <http://www.muut.hu/korabbilapszamok/025/turi.html>. utoljára megtekintve 2014.06.25.

Valuska László. „Nem akart zsidó lenni, de az lett.” *Index*. <http://index.hu/kultur/2011/03/12/gyp/>. utoljára megtekintve 2014.06.25.